IL-MALTI

QARI LI TOHROĠ *IL-GHAQDA TAL-KITTIEBA TAL-MALTI* — DIĊEMBRU 1948

BIEX NIFTIEHMU

META aħna fl-aħħar artiklu editorjali tkellimna fuq il-ħtieġa li kull membru ta' xirka għandu jaħdem b'fehma safja ta' interess kollettiv u id f'id ma' sħabu, li kull xirka, fejn hemm skop wieħed, bħalma hi kull xirka letterarja Maltija, għandha għall-istess skop kollettiv taħdem id f'id ma' seħbitha, jekk għandna tassew għal qalbna l-isvilupp tal-Malti; illi fuq l-istess prinċipju, u dejjem għall-ġid u progress tal-Malti, għandu hekk ukoll kull konkorrent f'konkors letterarju jaħdem u jimxi skond ma titlob id-dixxiplina ta' dak il-konkors, aħna ma ridna nolqtu lil ħadd, jew, lil xi ħadd b'mod partikulari minn dawk l-individwi li għandhom sehem f'xirka, moviment jew konkors letterarju, iżda l-ħsieb tagħna ma kienx ħlief li nfakkru x'inhu d-dmir tal-membru ta' xirka letterarja, id-dmir u l-imġiba ta' kull konkorrent fuq xi għajdut li ntqalu u xi kommenti li dehru fl-istampa wara l-aħħar konkors teatrali. U dan li għedna nerġgħu nwettquh għax nafu tajjeb il-ħsara li tista' tiġri għall-progress ta' kull moviment letterarju meta wieħed jonqos minn dan id-dmir.

L-osservazzjonijiet tagħna ma kellhom, nerġgħu ngħidu, ebda ħsieb li jolqtu lil ħadd, imma lil kulħadd: lil dawk li meta jpoġġu id waħda fuq sidirhom iħossu li għamlu ħażin u li ma mxewx skond ma jitlob id-dmir ta' membri f'konkors, ta' membri li għandhom ikunu solidali lejn l-interess kollettiv tal-Lsien Malti sew bħala membri ta' xirka letterarja kemm bħala konkorrenti.

Naħseb li din id-dikjarazzjoni editorjali għandha tneħħi minn moħħ dawk li dehru imfantsin fuq twissija li għamilna b'dak l-ispirtu li s'issa dejjem urejna fl-interess tal-Għaqda u tal-Malti.

* * *

Aħna ma xtaqniex noqogħdu nfakkru kemm il-Għaqda tal-Malti sa mindu nħolqot imxiet bil-ħsieb li tgħin mhux biss lill-membri ta' ġewwa ħdanha, iżda wkol lil oħrajn barranin li tħajru jimxu fuq il-moviment u prinċipji ewlenin tagħha; kemm dejjem fittxet li taħdem magħhom id f'id, u dana, inwettquh bil-qawwa kollha, biex inneħħu minn xi mħuħ xi preġudizzji koroh fuq il-Għaqda.

Il-Għaqda (u meta ngħidu l-"Għaqda" rridu nfissru l-membri meħudin kollha kemm huma bħala korp kostitwit ta' xirka letterarja) ma għandha ebda interess li tnaqqas il-mertu letterarju ta' ħadd u lanqas li tfixkel għal xi passjonijiet ta' egojiżmu jew għira l-inizjattiva ta' ebda xirka, iżda bħala l-ixjeħ tixtieq tkun ta' eżempju għal dik li hi ħidma għalenija u sinċiera lejn kull moviment jew xirka li b'xi mod jew ieħor qed titħabat magħha biex tmexxi 'l-Malti 'l quddiem u tħarsu minn kull tehdida li tista' teqred il-frott tal-ħidma letterarja tagħha li s'issa rnexxielha tgħix għal fuq minn kwart ta' seklu.

IL-Kav. Dr. Ġ. GALEA M.D., D.P.H., MAHTUR MEMBRU TA' L-ORDNI TA' L-IMPERU INGLIŻ

Fil-waqt li qed naqraw l-aħħar provi ta' "IL-MALTI" fl-aħbarijiet ta' l-Ewwel tas-Sena qrajna b'ferħ kbir illi l-Kav. Dr. Ġużè Galea, President tal-Għaqda u Direttur ta' "IL-MALTI", ġie mżejjen mill-Maestà Tiegħu r-Re bit-titlu ta' M.B.E., li tingħata għal xi merti fil-ħidma għall-Imperu Ingliż.

Aħna nifirħulu f'isem il-Membri tal-Għaqda u ta' l-Imseħbin kollha ta' din ir-Rivista, fil-waqt li nixtiqulu kull risq għalli ġej fil-ħidma tiegħu bħala suddittu Ingliż magħruf mill-Kuruna għall-ħidma leali tiegħu bħala President tal-"Għaqda" u Direttur ta' "IL-MALTI", għaliex inħossu li kull ġieħ li jingħata lilu jirrifletti fuq isimna bħala Maltin u bħala Membri tal-"Għaqda".

"AT HOME" FID-DAR TAL-PRESIDENT

It-Tabib Ġ. Galea, President tal-"Għaqda" u Direttur ta' "IL-MALTI", fl-okkażjoni tad-dekorazzjoni ta' l-M.B.E., li biha r-Re għoġbu jżejnu, stieden lill-Membri tal-"Għaqda" u s-sinjura tagħhom id-dar tiegħu fil-11 ta' Jannar fil-għaxija, fejn għamlilhom trattament bħala sinjal ta' għożża għall-ferħ li dawna wrew għall-ġieħ li lilu ngħata mir-Re.

It-trattament, li fih il-Membri flimkien mal-President għaddew waħda mill-iktar sigħat hienja ta' fil-għaxija, għalaq bi brindisi mill-President bis-saħħa tal-"Għaqda" u ieħor mill-Membri tal-'Għaqda' bis-saħħa tal-President u tas-Sinjura tiegħu.

Pranzu f'ġieħ il-President tal-Għaqda fl-"Hotel Phoenicia"

IL-WASLA lura tal-President tal-Għaqda lejn Malta mill-Ingilterra u minn Skozja fejn huwa mas-sena ilu kien mar jagħmel kors prattiku u teoriku fil-Mediċina Legali li tagħha inħatar Lettur fl-Università ta' Malta offriet l-isbaħ opportunità lill-Membri tal-Għaqda biex din turi l-ferħ u qima tagħha lejh għal din in-nomina, u għalhekk nhar il-Ħadd, il-10 ta' Ottubru, ingħata pranzu fl-"Hotel Phoenicia", fejn it-Tabib Ġ. Galea, President tal-Għaqda, flimkien mas-Sinjura tiegħu, ġie mistieden u milqugħ minn bosta membri. Kif kienet qed titħejja din l-istedina, kellna l-aħbar sabiħa wkoll illi l-President tagħna kien laħaq Tabib Anzjan Sanitarju u din żiedet biex f'din il-laqgħa ta' risq il-membri jkollhom l-okkażjoni li jifirħu bih iżjed bil-qalb u għal iżjed minn raġuni waħda.

F'din l-istedina nistgħu ngħidu li kien hemm għadd sabiħ ta' membri, li xi wħud minnhom kienu wkoll imseħbin mas-sinjura tagħhom. Xi wħud bagħtu jgħidu li mħabba xi ċirkustanzi jisgħobbihom ma setgħux jieħdu sehem, fost dawn is-Sur Ugo Muscat Azzopardi u ħuh is-Sur Ġino, il-Fondaturi tal-"Premju Muscat Azzopardi", li ġurnata qabel kellhom isiefru.

Qabel ma nbeda l-pranzu, il-President mas-Sinjura tiegħu flimkien mal-mistednin kollha qagħdu għar-ritratt f'waħda mill-btieħi tal-lukanda. Ir-ritratt tal-grupp deher fit-"Times of Malta" ta' l-14 ta' Ottubru, 1948, flimkien ma' relazzjoni tal-korrispondent ta' dak il-ġurnal. Jisgħobbina illi billi l-*cliché* iddewweb ma stajniex inġibuh f'din ir-rivista. Għal min jixtieq ikollu kopja tar-ritratt tal-grupp u jżommu bħala tifkira jista' jordna wieħed mit-"Times of Malta".

Il-mejda kienet armata fis-sala l-kbira tal-pranzu tal-lukanda u kien fiha dehra li tgħaxxqek, bit-Tabib u s-Sinjura Galea f'nofs il-mejda u fejnhom il-membri prominenti tal-Għaqda, fosthom ukoll xi Presidenti onorarji: il-Prof. Saydon, il-Mons. Psaila u l-Prof. Aquilina, President tal-Għaqda (Università) tal-Malti.

Qabel ma nfetaħ il-pranzu, il-Kan. Gio-Maria Farrugia, wieħed mill-eqdem membri tal-Għaqda u li qatt ma naqas li jieħu sehem f'laqgħat hekk sbieħ tal-Għaqda, qara bħala "tberik tal-Mejda" parafrasi magħmula versi tal-"Benedic, Domine nos, et haec tua dona, etc." li ġibna band'oħra għaliha f'din il-ħarġa ta' "Il-Malti".

Waqt il-pranzu li fih il-membri wrew ruħhom ferħana b'xulxin għax kellhom okkażjoni hekk sabiħa li jiltaqgħu flimkien, is-Sur A. Cremona qam jipproponi li jixorbu bis-saħħa tar-Re, u wara ftit għamel diskors li fih, wara li fisser l-iskop ta' dik il-laqgħa ta' ferħ u ġieħ għall-President tal-Għaqda, tkellem fuq il-meriti professjonali tiegħu; fisser l-għaliex il-Għaqda għandha tgħożż il-ġieħ tal-kariki ġodda li fihom laħaq il-President tagħha, u wera kif it-Tabib Galea huwa wieħed mill-eżempji rari bħala studjuż tax-xjenza professjonali u tal-letteratura. "Fl-istorja letterarja tal-Lsien Malti", huwa qal, "it-Tabib Galea huwa eżempju rari. Fi żminijiet imbiegħda ma tiġix quddiem għajnejna ħlief il-figura tat-tabib Bonamico u ta' Dr. Stiefnu Zerafa, il-wieħed imsemmi għal xi vrejjes Maltin li għandhom xi valur letterarju, u l-ieħor għall-fasla ta' alfabet fonetiku Malti għas-*Società Medica* ta' żmienu, u għal xi kontribuzzjonijiet ċkejkna bil-Malti; iżjed lil hawn, għandna l-Professur Temi Zammit, imsemmi għall-ħlewwa ta' stil frażjoloġiku fl-istejjer tiegħu; il-mejjet, iżda qatt minsi żagħżugħ, Ġużè Bonnici, li ħallielna ġabra ta' proża romanzeska mill-aħjar u kien ikun wieħed mill-kolonni kbar fil-bini tal-letteratura moderna Maltija li kieku l-mewt ma ħatfitux hekk ħesrem minn fostna; ma' dawn il-lum nistgħu ngħoddu wkoll żewġ tobba oħra li l-lum qegħdin fostna jifirħu wkoll magħna bil-President tagħna, u li flimkien miegħu jiffurmaw it-trepied simboliku ta' din ir-rarità letterarja fit-tobba Maltin, li ma ssibhiex dlonk f'tobba ta' nazzjonijiet oħra, u dawn huma t-tabib Rużar Briffa, li barra mill-meritu tiegħu bħala Poeta Malti oriġinali, għandu wkoll il-mertu l-ieħor, li jibqa' fl-istorja, li kien il-Fundatur tal-Għaqda tal-Malti fl-Università, u t-Tabib l-ieħor, it-Tabib Manwel Agius, li għalkemm m'ilux li ngħaqad ma' sħabu fil-ħidma letterarja Maltija, jidher li għad ikun wieħed mill-aħjar kittieba ta' poeżija sintetika u oriġinali. Wara kollox it-Tabib Galea ma jagħmilx għajb la lil ta' qablu u lanqas lil ta' żmienu; biżżejjed ingħidu li barra mill-ġabra

kbira ta' novelli, huwa l-lum l-awtur ta' tliet rumanzi, biex ingħid hekk, klassiċi, u ta' rakkont sabiħ għat-tfal." Is-Sur Cremona issokta jitkellem fuq it-Tabib Galea bħala President tal-Għaqda, it-tielet President mindu din inħolqot, u fisser kif hu, bħal sħabu ta' qabel, għaraf imexxi lill-Għaqda b'dak id-dehen u b'dak il-għaqal li, fil-waqtiet l-iktar imwiegħra, kellu l-ħila jeħlisha minn kull għawġ, sew politiku kemm amministrativ, iħabbibha mal-Gvernijiet ta' kull lewn u jkabbrilha l-popolarità u l-ġieh tagħha. Is-Sur Cremona ssokta jgħid li għalkemm il-lum it-Tabib Galea jinsab imgħobbi bit-toqol tax-xogħol u responsabbiltajiet tal-kariki ġodda tiegħu, huwa jittama li jibqa' marbut mal-Għaqda, sew fil-ħsieb kemm fil-ħidma, għaliex tkun waħda mill-ikbar disgrazzi għall-Għaqda kieku għada jew pitgħada t-Tabib Galea jkollu jinfatam minnha.

Is-Sur Cremona għalaq id-diskors tiegħu billi b'isem l-Għaqda feraħ lis-Sinjura tal-President li flimkien mas-Sinjur tagħha waslet lura fostna, hija li dejjem ħadet sehem kbir miegħu f'laqgħat sbieħ bħal dawn tal-Għaqda. Fl-aħħarnett stieden lil kull min kien madwar dik il-mejda biex jixorbu bis-saħħa tal-President u tas-Sinjura tiegħu u jixtiqulhom ħajja twila.

It-Tabib Galea qam iwieġeb għal dan id-diskors u, fil-waqt li fisser il-għaxqa u radd il-ħajr tiegħu u tas-sinjura tiegħu għal din il-laqgħa fejn kellu l-opportunità jarġa' jiltaqa' mal-membri tal-Għaqda li dejjem kienet fi ħsiebu, semma kemm ħass ruħu mimli bih innifsu bħala Malti meta barra minn Malta kellu l-okkażjoni li jitkellem ma' nies ta' mentalità għolja li interessaw ruħhom fil-Malti bħala lsien qadim ta' studju u bħala lsien li l-lum għandu l-importanza tiegħu politika u amministrativa. F'dawn iċ-ċirkostanzi huwa twettaq fil-fehma li l-Għaqda għandha tibqa' taħdem biex il-lsien Malti jibqa' jgħix u jżomm il-ġieh tiegħu, hija li fl-isvilupp tiegħu kellha l-akbar sehem bħala l-bennejja tas-sistema tal-kitba tagħha tal-lum.

Wara dawn il-kelmiet tal-President, tħaddet is-Sur Chetcuti, bħala wieħed mill-membri prominenti tal-Għaqda, u ex-Segretarju tal-Għaqda, fejn fisser kemm it-Tabib Galea kien ta' għajnuna morali lill-moviment tal-Malti u lilu, fil-waqt li kien Segretarju u bħala ħabib personali tiegħu; il-kwalitajiet karatteristiċi tat-Tabib Galea, li bihom huwa għaraf jaħdem b'kuraġġ, b'dehen u sabar liema bħalhom sabiex iwettaq l-iskopijiet tiegħu

għall-ġid tal-Għaqda u tal-Malti, bħala President wara l-ewwel tnejn, li kienu l-mejjet Ġużè Muscat Azzopardi u Dun Karm Psaila—ukoll meta lill-Għaqda messet ix-xorti ħażina li taħdem taħt ċirkustanzi koroh ta' gwerra mill-għadu tal-Gżira u mill-għedewwa ta' Lsienna. Is-Sur Chetcuti għalaq id-diskors tiegħu b'dawn il-kelmiet: "Ħbieb, lill-ħabib tagħna, it-Tabib Galea, nifirħulu għas-suċċessi kbar li rnexxielu jikseb bla ebda influwenzi u imbuttar minn wara, u nixtiqulu ħajja twila u ħedma akbar filqasam imwiegħer, imma tassew sabiħ, tal-proża Maltija."

Fl-aħħarnett tkellem is-Sur Erin Serracino Inglott, magħruf bħala kittieb ta' proża u poeżija drammatika u lirika, fejn wara li huwa xxierek ma' sħabu tal-Għaqda fil-ħsieb u ferħ li fissru b'ġieh it-Tabib Galea, tkellem fuq il-merti tiegħu bħala President u kittieb ta' romanzi bil-Malti, u fisser ix-xewqa tiegħu, kif ukoll tal-qarrejja tal-Malti, li għad 'il quddiem naraw miktub mill-pinna tiegħu xi rumanz modern b'fond taż-żminijiet tagħna, li, kif jidhirlu, għad tkun waħda mill-opri li biha ismu jżid fil-fama ta' rumanzier Malti.

Ma għandniex għalfejn ingħidu li fost il-kumpannija ta' nies fuq il-mejda kien hemm membri tal-Għaqda, li bħala nies ukoll magħrufa fil-kamp tal-letteratura Maltija, dawn id-diskorsi apprezzawhom mhux ftit.

F'għeluq il-pranzu, fost dik il-laqgħa ta' membri u ħbieb, wasal bħala ħaġa li qajla sata' jistennieha ħadd, rigal mibgħut minn għand is-Sinjurina Mary Meylak, il-poetessa Għawdxija, billi ma setgħetx tiġi Malta minn Għawdex għal dak il-pranzu bħala waħda mill-membri tal-Għaqda. Dan ir-rigal, daqsxejn ta' dgħajsa ċkejkna ta' Għawdex mimlija, kif kienet tidher, bi ġbejniet ta' Għawdex. Il-għaġeb tal-membri sħabha u mistednin kien meta qasmuhom u sabu li kienu mimlijin bil-konfetturi ta' ħelu u lewż.

Il-pranzu għalaq b'konversazzjoni l-iktar hienja u familjari fost il-membri u mistednin li, wara li qamu minn fuq il-mejda, ma kellhomx il-ħajra jħallu lil xulxin għalkemm kien sar il-ħin li wieħed jitlaq biex imur ikompli n-nofs ta' nhar mal-familja jew ma' ħbiebu.